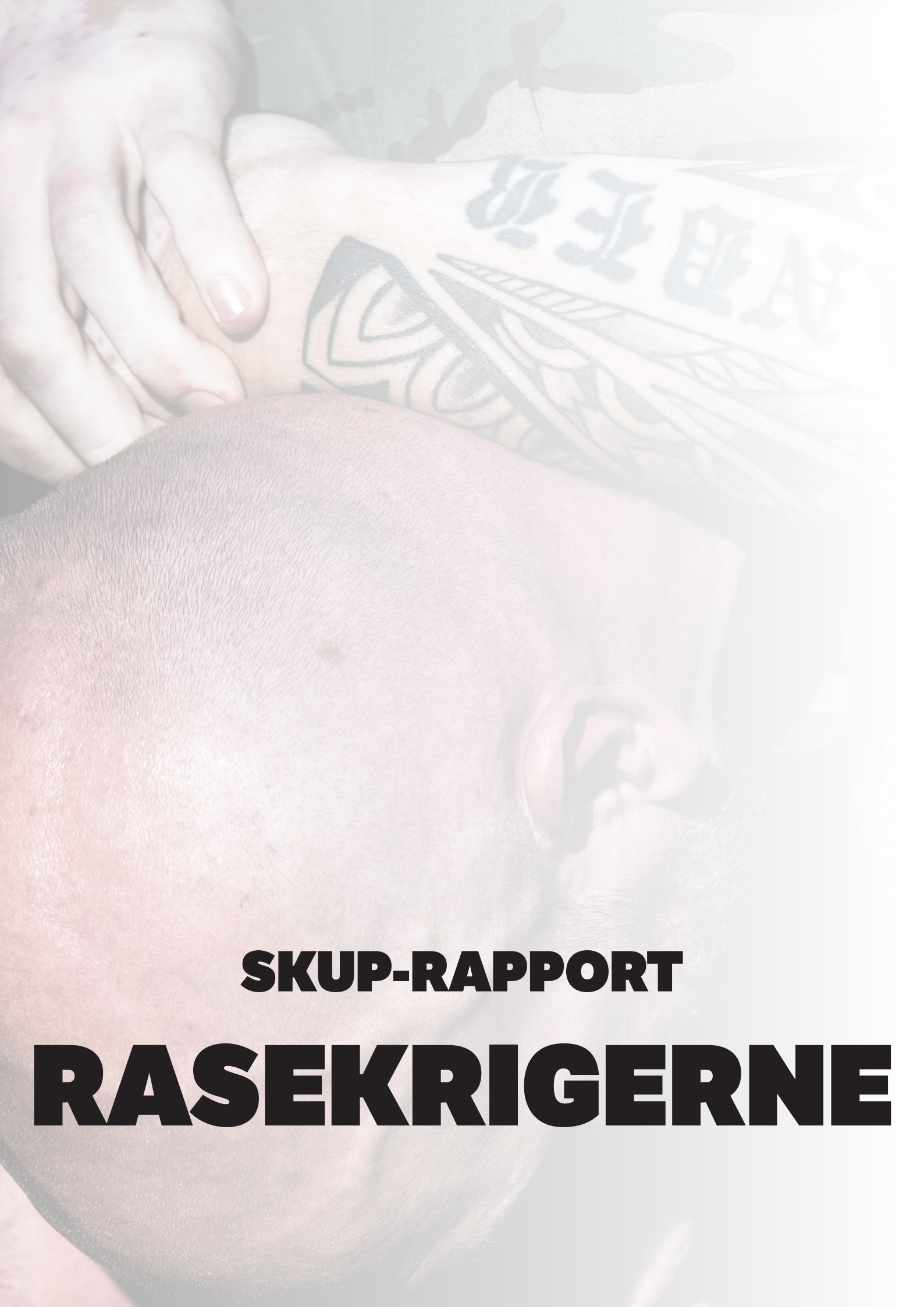

SKUP-RAPPORT

RASEKRIGERNE

Innehåll

Idé och bakgrund

Central problemställning

Praktikplats

NRK Brennpunkt och förtroendeproblem

Ett nordiskt samarbete

Jesse-intervjun

Rättegång i Finland

Att leva nära källorna

Inbäddad metod och dilemma

GPS-tracker

Intervjusituation

Övrig metodanvändning

Observation som metod

Nordendagarna

Dialogpolisen

Tyskland

Särskilda erfarenheter

Sammanfattning

Länkar till produktion

Inledning

Projektet "Rasekrigerne" handlar om den nationalsocialistiska organisationen, Nordiska motståndsrörelsen (NMR). Projektet är ett resultat av dryga två års arbete. Projektet ebbade ut i en 80 minuters dokumentärfilm som visades i NRK Brennpunkt den 6 december 2017. Samtidigt publicerades en långläsningsartikel på NRK.no plus flertalet korta nyhetsartiklar rörande filmen och ämnet. Flera nyhetsreportage på Dagsrevyen producerades i samarbete mellan redaktionerna.

Idé och bakgrund

När jag 2015 var sommarvikarie på svenska lokaltidningen, Dalarnas Tidningar, var jag på ett vanligt journalistjobb i Borlänge. Utanför stadens idrottshall, Maserhallen, fanns graffiti med orden "Nationalsocialistisk Zon - Nordfront.se" klottrat på fasaden. Jag tog en bild av klottret och gick tillbaka till redaktionen för att läsa mer på hemsidan. Nordiska motståndsrörelsen var på inget sätt en okänt organisation för mig, men deras metod - att med klotter i det offentliga rummet - sprida sin propaganda var dock något helt nytt för mig. Jag diskuterar det hela med en redaktör på Dalarnas tidningar, som visar en total ovilja att låta mig göra något journalistiskt på Nordiska motståndsrörelsen. Mina argument om att NMR verkar väldigt starka i just Dalarna var inget som väckte något intresse. Det skulle visa sig att tematiken är väldigt sensitiv i Sverige.

Central problemställning

Här har vi en tydligt högerextrem organisation som dessutom framstår som ganska mytiska. Den lilla journalistik som gjordes om NMR vid tidpunkten hösten 2015 var uppenbart fattig och saknade grupperingens egna röster. Jag vill göra en film där jag pratar med dem och inte om dem. Den här meningen har varit helt bärande från första samtalet med NMR fram till publicering av projektet. Några frågor som var speciellt viktiga för mig:

- Vem är de?
- Hur är det att leva med så extrema värderingar?
- Vad är deras drivkraft?
- Varför arbetar en odemokratisk organisation i det demokratiska systemet för att uppnå makt och inflytande?

- Hur bra är de organiserade?
- Hur stora är de?
- Vad är deras ideologi?
- Vad innebär "homolobbyn"?
- Vad handlar förintelse-förnekandet om?

Projektet startades utan redaktion i ryggen och utan publiceringsplan. Projektet saknade också finansiering förutom 20.000 kr från Fritt Ord samt 18.500 kr från Filmpool Jämtland. Vid den här tidpunkten bestod finansieringen i huvudsak av egen likviditet.

Jag kontaktade Nordiska motståndsrörelsens presstalesman, Pär Öberg, i mitten av november 2015. Han tog inte telefonen, men ringde upp mig fem minuter senare och sa: "Hej Henrik". Det var uppenbart att Öberg hade kollat upp numret innan han ringde tillbaka. Jag presenterade min idé och förklarade att hela saken skulle handla om att prata med NMR och inte om dem. Öberg var mycket skeptisk genom hela vårt första samtal. Han frågade vilka jag hade jobbat för. Mitt svar; Dalarnas Tidningar (ägt av Mittmedia AB), Aftonbladet samt VG (Schibstedt) full inte i god jord hos Öberg. Att nämnda koncerner hade personer med judisk etnicitet och härkomst i sina bolagsstyrelser användes som argument för att misstänkliggöra mig och mina intentioner med projektet. Jag underströk att jag var student och att jag stod fritt i min utformning av projektet. Hela vårt första samtal ebbade ut i att jag skulle sammanfatta mig i ett mail till Öberg. Det går flera månader innan jag hör något från Pär Öberg. När vi väl kommer i kontakt med varandra är det redan mitten av januari 2016. På nordfront.se annonserar NMR om att de ska hålla en demonstration den 1 maj 2016 i Borlänge. Pär Öberg föreslår ett möte i Ludvika där han, Pär Sjögren (ledare för mellan-Sverige) samt en aktivist deltar. Mötet tjänade som syfte att NMRs representanter fick möjlighet att ventilerat tankar runt projektet och inte minst ställa frågor. Jag höll fast vid att min idé var att göra en film där jag pratade med dem och inte om dem. I min kommunikation med NMR valde jag en mer nedtonad retorik, där jag valde att fokusera på att demonstrationen var min centrala förfrågan de skulle ta ställning till, och att jag ville göra ett Multimedia-reportage som skoluppgift runt demonstrationen. Öberg lovar att ta upp min förfrågan i det så kallade "Nordenrådet", NMRs högsta beslutande organ. Här ska de besluta om de kommer ge mig en chans eller inte. Deras besked är positivt och jag är välkommen att

vara med Nordiska motståndsrörelsen på deras demonstration i Borlänge samt några intervjuer med Pär Öberg och den norska ledaren Haakon Forwald. Det här var helt klart bidragande till att få förtroende då Nordenrådet hade en väldigt specifik förfrågan att ta ställning till och projektet lät inte heller så omfattande som det annars skulle ha gjort. Målet var dock att det hela skulle bli en fullängdsdokumentär, även om det var uttalat från min sida. Jag lärde känna organisationen, och inte minst, organisationen kunde lära känna mig. Jag umgås med och utan kamera med Haakon Forwald i förkant av den stundande demonstrationen. På grund av projektets dåliga ekonomi erbjöd Forwald mig att sova hemma hos honom på en uppblåsbar madrass. Eftersom Forwald sträckte ut en hand och visat att jag kunde komma nära han och hans familj valde jag att helt följa hushållets regler, som primärt gick ut på att ingenting skulle filmas hemma hos honom. Det här respekteras hela vägen. Dessa avväganden kommer visa sig lönsamma längre fram. Vid demonstrationen, den 1 maj 2016 började också ett persongalleri nyansera sig, som gjorde att jag kunde använda mig av vidare. På demonstrationen i Borlänge mötte jag för första gången Vera Oredsson, och fick hennes telefonnummer. De medverkande fick se skoluppgiften som lämnas in i juni 2016. Den tid och de resurser som skolprojektet tog i anspråk tjänade två betydande syften för vad som kommer längre fram:

- Skolprojektet blir en pitch på en 8 minuter lång video som innehåller Vera Oredsson, Pär Öberg och Haakon Forwald, alltså de personer som senare blir huvudroller i det stora projektet.
- De medverkande fick se resultatet av skoluppgiften bidrog till att bygga förtroende. Det blev precis som jag förespeglat.

Praktikplats

Høgskolen i Oslo og Akershus skulle under hösten 2016 sända ut sina studenter i praktik. Eftersom jag arbetade med projektet ville jag tänka strategiskt och framtidsinriktat runt min praktikplats. Det var dock min övertygelse att medieklimatet och ängsligheten kring kontroversiella teman i Sverige omöjliggjorde att projektet skulle kunna genomföras där. Efter att ha dryftat mina tankegångar med Jon-Petter Evensen på HiOA kom vi fram till att NRK Brennpunkt var den redaktion som skulle ha mod och kunskap för att få till ett projekt av den här typen. Evensen hjälpte till att sätta mig i kontakt med redaktör Odd Isungset. I

slutet av min praktiktid (november 2016) får jag också möjlighet att pitcha idén till Brennpunkt-redaktionen. Projektet hade inte en tydlig norsk länk vid den här tidpunkten och dessutom hade jag ett halvår kvar på studierna, något som gjorde att något beslut om att göra filmen inte togs under 2016. Jørn Norstrøm, fotograf och redigerare på Brennpunkt kommer fram till mig efter pitchen och sade; ”Får du det her til, så vill jeg være med”. Just Jørn var också mitt förstahandsval av samarbetspartner.

Den 1 maj 2017 håller NMR en demonstration i Falun, Dalarna, Sverige. På eftersamlingen går nordenledaren Simon Lindberg upp på scenen och gör en hitler-hälsning. Därefter går Haakon Forwald upp på scenen och berättar att NMR ska hålla en demonstration i Fredrikstad. Jag antog att det här skulle innebära ett förnyat intresse från NRK Brennpunkt och att det här utgjorde den norska länken som hittills saknas. Under våren 2017 kontakter Brennpunkt mig och vill inleda ett samarbete.

NRK Brennpunkt och förtroendeproblem

Genom att projektet nu formellt var en Brennpunkt-produktion innebar det samtidigt en förändring i premisserna och relationen till NMR. Jag fick en vikarieanställning med början den 24 juli och med slut den 24 november 2017. Bakgrunden till att det här sker just nu är demonstrationen i Fredrikstad och den norska länken som nu kommit på plats. Projektledare blir Cecilie Ellingsen och foto/redigering Jørn Norstrøm. Samtidigt har jag varit tydlig med NMR och Pär Öberg om förändringarna, det vill säga att det här nu är ett redaktionellt projekt och som har en tydlig publiceringsplan. Han godkänner detta, om än något motvilligt.

För oss som team var det viktigt att fotografen Jørn Norstrøm blev introducerad till källorna och att de fick en relation till honom så fort som möjligt. Vi bestämde möte med Pär Öberg och Haakon Forwald, vid separata tidpunkter, där vi drack kaffe och samtalar kring produktionen. Vi mötte en helt ny skepsis från NMR kring att NRK nu är med i projektet. NMRs argumentation gick ut på att NRK skulle köra över och ta inflytande över projektet samt dessutom ta ifrån mig ansvaret för produktionen. Flera veckor gick ut på att övertala NMR om att projektet fortfarande handlade om att vi vill prata med dem och inte om dem. Jørn Norstrøms långa karriär som fotograf i Brennpunkt gicks igenom av NMR och de skapades också en skepsis kring hans journalistiska integritet. NMR började ställa krav till

NRK och önskar skriva ett kontrakt med redaktör Odd Isungset för att en fortsättning av samarbetet ska komma till stånd. Ursprungligen var det en lång lista med restriktioner och krav som de ville ha uppfyllt för att ställa upp. Då flera av dessa krav inkräktade på våra framtida redaktionella avgörelser och dessutom gick de emot vårt journalistik oberoende. Det var det självklart inte förhandlingsbart från Brennpunkts sida att skriva ett dylikt kontrakt. Det hela resulterade i ett avtal, signerat av Odd Isungset. Avtalet går ut på att Forwald och Öberg får se filmen innan den publiceras och kommentera samt korrigera eventuella faktafel. Det här är villkor som Brennpunkt erbjuder alla medverkande som önskar det. I övrigt innehåller avtalet en punkt som begränsar vidare användning av det stora råmaterial som arbetet genererat. I klartext omfattar bestämmelsen att inget råmaterial ska användas någon annanstans än i produktionen och om det ska användas måste detta ske med tillstånd från NMR. Även i det här fallet är det inget uppseendeväckande att som journalist, redaktion eller publicist ingå ett dylikt avtal. Vi menar att källor alltid ska garanteras ett relevant källskydd. Med hänsyn till materialets känsliga art är det en självklarhet att materialet inte används av tredje part, som samtidigt kan ta inspelningarna ut ur sin ursprungliga kontext. Det här avtalet möjliggjorde att vi steg för steg kunde återuppta relationen och bygga förtroende igen. Här blir det också en fördel att NMR är så strikt hierarkiskt utformat och att när vi fått tillbaka förtroendet från ledarskiktet så har vi också förtroende från hela organisationen. Undantaget hela tiden är att de inte önskar ställa upp i sin privata sfär med hänsyn till barn, något vi respekterar.

Ett nordiskt projekt

I oktober höll Nordvision ett möte i NRKs lokaler på Marienlyst. Sveriges Television och finska Yleisradio Oy (YLE) såg potentialen i materialet och YLE önskade bli en samarbetspartner. Det här medförde också att produktionen nu tjänade på att bli ett nordiskt projekt som sammantaget spänner över Norge och Finland. Vi argumenterade i redaktionen för att få hela den finska historien; innehållande Torniainens spark mot Karttunen, demonstrationen i Tammerfors samt förbudsrättegången som slutade med just ett förbud mot NMR i Finland.

Jesse-intervjun

Då graden av förtroende från den nordiska motståndsrörelsen har varit något dynamiskt formbart över tid är det i sammanhanget nödvändigt att framhäva intervjun med Jesse Torniainen. Den finske medlemmen hade varit tydlig allt sedan demonstrationen i Borlänge den 1 maj 2016. Han åtnjöt i stor utsträckning hög aktning i organisationen och har varit bland annat flaggbärare vid deras offentliga möten, ett hedersuppdrag som endast en liten kärna i NMR är betrodd att göra. När jag nåddes av nyheten att Torniainen varit involverad i en misshandelssak, utförd under en offentlig flygbladsutdelning i centrala Helsingfors var det naturligt för mig att följa saken, dess efterspel och den debatt som saken medförde. Den finska ledaren, Antti Neimi hade däremot hållit en mycket låg profil under samma tidsperiod och jag hade inte annat än skakat hand med honom. När jag mötte Neimi och dennes hustru på Nordendagarna kommer vi i ett mer djupt och personligt samtal. Han undrar lite hur det går med filmen och jag frågar lite om han hört något om varför Jesse inte är med på Nordendagarna. Det fanns en misstanke hos mig att Torniainen eventuellt var oförmögen att lämna Finland mellan de två rättsinstanserna, så min nyfikenhet och mina frågor var helt befogade. Antti Neimi tillbakavisade att något sådant hade legat till grund för Jesses frånvaro. I förbindelse med detta presenterar jag idén att få intervjua Torniainen och höra dennes version av misshandelshistorien. Neimi verkar först lite överraskad av min fråga men säger i nästa stund att jag kan ta hans nummer, kontakta honom om en vecka för att garantera att han hinner föra frågan vidare till Torniainen. Jag har ställt mig frågan själv många gånger; "Varför låter de mig snacka med Torniainen?" Svaret på den frågan, som återstår som det enda rimliga alternativet i sammanhanget, är att de litade på mig och min journalistiska integritet i fallet att skildra misshandeln i Helsingfors på ett korrekt sätt. Samtidigt är intervjun fullständigt unik och ett resultat av att under lång tid arbeta förtroendeskapande. Frågorna som var skrivna till Jesse Torniainen gick ut på att han med egna ord skulle få berätta om händelsen i Helsingfors och samtidigt få ge en bild av organisationens arbete. I intervjun framgår det tydligt att Torniainen väljer att återupprepa, som ett mantra, att; "Den som hotar med våld, måste förvänta våld tillbaka". Det här bidrar till att intervjun tar en extra konfrontativ väg. Vid en tidpunkt blir stämningen i rummet så pass tät och mina frågor så konfrontativa att jag helt väljer att byta spår. Jag börjar fråga om hans ärr i ansiktet, vilket för han bort från hela misshandelssaken. Dock är vi inte klar utan jag återkommer till sparken och frågar om han ångrar sig. Det här gör jag som en manöver för att helt enkelt få honom att behöva tänka, rent faktiskt, på gärningen.

Rättegången i Finland

För filmens del var det av yttersta vikt att kunna få filma rättegången i Finland. Det hade beslutats om ett generellt förbud till detta, baserat på finsk rättspraxis. När väl datum och domare för saken var offentlig startade jag att kontakta dem för att få till stånd en möjlighet att filma i rättssalen. Jag kontaktade domaren personligen på telefon en stor mängd gånger och förklarade viktigheten av att vi fick möjlighet att filma. Dock var det en inte förhandlingsbart och något som Tammerfors tingsrätt menade var en omöjlighet. Deras argumentation var att om en ska få filma, ska alla få - och att det då, med det stora medieintresset, blev svårt att upprätthålla ordning i rättssalen. Dessutom hade åklagarsidan kallat ett expertvittne, en agent och analytiker från den samlade finska säkerhetstjänsten SUPO. Dennes identitet skulle inte under några som helst omständigheter publiceras. Väl på plats i Tammerfors lyckades jag få ett personligt samtal med domaren i fallet, i korridor utanför dennes arbetsrum. Jag visade återigen, med min uppriktighet och något ohövliga efterhängsenhet, hur viktigt det här var för mig och dokumentärfilmen. En ko-handel startade där domaren fick diktera villkoren mot ett löfte att vi åtminstone fick filma NMRs vittne Pär Öbergs förhör. Villkoren presenteras i sin helhet i filmen.

Att leva nära källorna

Den nordiska motståndsrörelsens medlemmar lever med, en i allt väsentligt, väsensskild verklighet, där det mesta är olika konspirationer av skiftande art och beskaffenhet. Att arbeta under så lång tid med personer som besitter ett så hatfullt tankegods har varit mycket påfrestande. Speciellt då jag arbetade med dem helt ensam. Det ska också nämnas att NMRs medlemmar har, genom att ställa upp i det här projektet, också valt att lita på min professionella integritet. De är mina källor och förtjänar minst en lika hög grad av källskydd som vem som helst annars. Därför har det inte funnits någon jag har kunnat prata med om vad som sägs och görs i arbetet med det här projektet, inte ens mina närmaste vänner har fått ta del av de tankar som har funnits efter att ha tillbringat en vecka tillsammans med NMR. Stressen att NMR ska dra sig ur har hela tiden legat och kört. Därför underlättade det avsevärt när Jørn Norstrøm blev del av projektet under hösten 2017. Att kunna prata av sig i bilen påväg hem har gjort en otrolig skillnad.

Inbäddad metod och dilemma

Att vara inbäddad, som vi väljer att kalla vår metod då den ger en korrekt konnotation i sammanhanget, är en balansövning som är värd att speciellt dryfta. Att visa en vänskaplig sida, samtidigt som det inte ska råda något tvivel om att rollen ständigt är den kritiskt granskande är i generella termer svår. I det här fallet var det aldrig fråga om att några vänskaper skulle blomma ut eller att vi som journalister, genom klädval eller annat ytligt agerande försökte närma oss organisationen. NMR visste att vi som journalister inte sympatiserade med dem, de förstod att vi inte var en av dem - men de förstod samtidigt att vårt syfte; att prata med dem och inte om dem, var ärligt och helt konsekvent menat. Samtidigt kan det uppfattas bara vara ord, och i en så manligt dominerad värld är ord inte nödvändigtvis så viktiga. Det viktiga är hur vi agerar och hur vi är i mindre komfortabla situationer. Ett exempel som bli speciellt av vikt är vårt uppträdande, i offentlighet och under demonstrationer. Vid de många demonstrationerna är NMRs medlemmar i ett speciellt sinnestillstånd. Det kan beskrivas som att det är en "hotfull julafton". Det är glada miner och en allmän avspändhet kring att få manifestera sina åsikter på gator och torg, men det är samtidigt en påfallande stark känsla av kamp och ett hetsande som inte sällan slutar med konfrontation med ordningsmakten. I sammanhanget kan ett av de starkaste metodiska greppen skönjas: Under dessa demonstrationer, och de ständiga konfrontationerna med Polismyndigheten, var det viktigt att vi som journalister inte ställde oss i "trygghet". Det vill säga bakom polisens led. Syftet var att, med all värdig tydlighet, skildra NMRs perspektiv. Därför valde vi alltid att stå med dem - även när det hettade till. Det här, att NMRs medlemmar själva kunde se att vi inte backade när det var som mest i potten gjorde mycket för förtroendet. Det här är omvittnat i flera sammanhang och framförallt av NMRs sympatisörer. De kunde se att vårt syfte var hederligt och ärligt menat. Vi hade något gemensamt att prata om efteråt. När polisen önskade att vi skulle gå dit andra media hade tillträde, valde vi att avbjöda dylika erbjudanden, och NMR tog oss också under deras "beskydd" - inte sällan med frågande och skakande polishuvuden som följd. Vi var där med dem och vi skulle inte trippa över till "andra sidan" i första taget. Att fysiskt, med hela kroppsspråket visa det här har varit av alldeles extra ordinär vikt i den här produktionen.

Andra sidan av att bedriva den här typen av, som tidigare berört, observerande journalistiken är att man alltid kommer i en konflikt om eventuellt motstånd som ska visas källan. Vi menar att det här aldrig var ett problem då vi aldrig hade kompromissat med vår roll som granskande journalister. En förutsättning, från vår sida, för att bedriva den här inbäddade journalistiken var ett muntligt avtal, där vi fick en djuplodande intervju med de centrala aktörerna i NMR. För oss var det viktigt att ta dessa intervjuer sist i produktionen. Detta för att kunna summera upp hela perioden, men även att stå helt fri att kunna fråga vad som helst, utan att riskera tillgången vi hade vunnit. Eftersom NMR var införstådda, och samtidigt medvetna om att deras kontroversiella åsikter måste få kritiska frågor, var det lätt besvärade men vänliga miner efter intervjuerna. De gånger då NMR lade begränsningar valde vi att öppet redovisa i filmen, också varför de restriktionerna fanns. Såklart, i mänskliga relationer av alla de slag, finns det ständigt en förväntan till den andre. I det här fallet var det begränsat och aldrig fråga om något annat än "journalist-källa-rollen". Att använda inbäddning och observation som journalistik metod och samtidigt göra en stilistik dokumentär som driver frågeställningar öppnar alltid för ett, i sammanhanget upplevt, vakuum av motstånd. Vi vet att den norska publiken har en gedigen och god utbildning gällande nationalsocialistiska härjningar, här till lands, under 1940-talet generellt och den industriella utrotningen av minoriteter i ockuperade områden generellt. Samtidigt är det ej att undgå att filmen väcker frågor hos tittaren som måste fångas upp i adekvat forum. Vi valde NRKs publikväggs-modell; #jeglurerpå. Efter filmen, Rasekrigerna, i omedelbar direkthet följdes upp av denna sändningen där två experter svarar på tittarnas frågor, fördjupar och analyserar fyller funktionen av att inte ha det i själva produktionen. Att separera dessa båda är enligt oss en metod som förstärker varandra och dessutom framstår som mer renodlad för tittaren.

Att vi hade en mycket medveten och ständigt pågående diskussion runt det fotojournalistika som metod var helt avgörande. Vi valde att framställa NMR som de, i sin propaganda brukar önska att framstå, de första minuterna av filmen. Därefter sker en demontering av deras retorik och argument, samtidigt som vi är med och upplever världen ur deras perspektiv. Vi tonar ner deras symboler och deras musik utan att mista det autentiska och faktiskt reella. I den så kallade XL-saken, det vill säga den long-reading-texten, som publicerades i samband med filmen valde vi också att väga in expertutlåtanden och röster från PST.

GPS-tracker

När vi skulle till sommarlägret "Nordendagarna" fick vi ingen som helst förhandsinformation om plats, tid, omfång eller annan relevant information som hade varit naturligt att få inför en helgresa på ett läger i Sverige. Istället fick vi, tidigt om morgonen adressen till Pär Öberg som är boende i Dalarna. Vi fick besked om att följa efter Öbergs bil de cirka 17 milen som resan till innebar. Vi slutade upp på en bygdegård utanför Uppsala. Eftersom vi inte hade någon aning om vart vi skulle eller vad som väntade oss valde vi att ha en GPS-tracker på oss. Vi ansåg inte att det förelåg någon hotbild, utan syftet med detta var helt och fullt att kunna ha kontroll. Samma metod användes i Tyskland, då snarlika omständigheter förelåg.

Intervjusituation

Den teknik som vi använde när frågorna utformades och den atmosfär vi försökte skapa i intervjusituationerna följade dessa tre överordnade metoder:

- Att ta varandra i handen före intervjun och även kunna ta varandra i handen efter intervjun var inte bara ett önskemål utan rent faktiskt en målsättning. Varje intervju avslutades med frågan; "Är det någonting du upplever att mi glömt att fråga om, som du skulle vilja tillägga?". När personen då säger "Nej", så blir det som ett osynligt kontrakt som signeras. Eftersom det här var en produktion där vi ville prata med dem och inte om dem blev frågorna helt avgörande. Vi ville inte stå på utsidan och lyssna, utan vara på insidan och ta del av organisationen på nära håll. Andra produktioner som behandlar högerextrema har inte alls den här tillgången vilket gör att perspektivet blir starkt präglat av att vara "utifrån och in". Det här medför samtidigt två saker: Vi står i en verklighetsbild som är helt främmande och som är slitsam i längden. Det andra är att intervjuobjektens ganska långtgående personangrepp på enskilda individer, påståenden som var omöjliga att bekräfta, konspirationsteorier som inte passade sig att publicera klipptes bort då vi hade valt en stil där vi inte hade till svar. Med hänsyn till källorna går jag inte in i detalj vad dessa utsagor närmare berörde.
- Frågorna som rörde nytt tema eller avhandlade en ny del av intervjun skulle vara öppna för att få intervjuobjektet att berätta mest möjligt. Intervjuaren skulle inte gå i

polemik med NMR. Till exempel hade en diskussion om Holocausts existens inte fört till någon som helst journalistiskt poäng.

- Dessa skulle följas upp av mer stängda frågor ifall intervjuobjektet kom med någon utsago som behövde följas upp eller ges motstånd. Eftersom vi eftersträvade att NMR skulle få ut sina resonemang, helst in sin helhet blir uppföljningsfrågorna speciellt viktiga. Frågorna kunde till exempel vara av typen: ”Förstår du att folk som ser den här filmen kan ta illa upp över det du säger nu?”. Med den här metoden ger vi intervjuobjektet en chans att korrigera sig, eller backa från sin utsago. Eftersom intervjuobjekten har bastanta meningar så blir effekten istället att den hårresande utsagan förstärks extra av att personen inte korrigerar sig.

Övrig metodanvändning

Projektet huvudsakliga metod kan delas in i fyra kategorier:

Kommunikationsmedel:

Genom att kontakta källorna ofta och jämt byggs ett förtroende över tid. Hur många telefonsamtal som tagits till Nordiska motståndsrörelsens representanter är svårt att med exakthet avgöra. Att kommunikationen har skett krypterat genom olika appar, såsom Signal och Whatsapp, med olika telefoner och med olika abonnemang. Uppskattningsvis ligger ändå antalet på, någonstans, mellan 2500 till 3000 telefonsamtal sedan november 2015.

Envishet och tid:

Nordiska motståndsrörelsens representanter gör sig till tider helt otillgängliga att kunna kontakta. Haakon Forwald fick till exempel sju stycken möjligheter att ställa upp på intervju och vi reste upp till Ludvika. Representanter från NMR höll inte alltid de överre vara notorisk oberäknelig och höll inte överenskommelser vilket gjorde att mycket tid gick till spillo i väntan på dem. Vi valde att alltid ställa oss till förfogande för NMR och var närvarande när de hade tid och möjlighet att möta oss. Uppskattningsvis utgjordes 85 procent av inspelningstiden till att umgås utan kamera och de resterande 15 procent var kamera möjlig att använda. Detta berodde på att vi inte ville skada förtroendet och odla en misstänksamhet

som hela tiden fanns i botten. Vi filmade ingen som inte önskade filma, det enda undantaget är på Nordendagarna, se eget avsnitt.

Att hantera en hierarki:

En strikt hierarkisk organisation såsom den Nordiska motståndsrörelsen kan vara i stort sätt helt omöjlig att tränga in i. Särskilt som journalist och deras, sedan tidigare, mycket starka negativa uppfattningar om media. På den andra sidan har hierarkier en svag punkt som jag tidigt valde att använda; nämligen ledaren. Får man ledarens förtroende får man också hela organisationens förtroende. Om våra förfrågningar och önskningar blev godkända, blev de godkända av hela organisationen. Eftersom mycket av kommunikationen, nya kontakter inom NMR och diverse telefonnummer skulle gå genom Pär Öberg var vi på flera sätt beroende av honom, som representant för organisationens ledarskikt.

Tålamod och lojalitet:

Under dessa perioder då NMR inte ville delta var det speciellt viktigt att ha tålamod. Många gånger lönade sig just det faktum att det fick gå tid. Det var, i dessa perioder av stillhet, frestande att gå runt Öberg och kontakta organisationens medlemmar utan godkännande högre upp i hierarkin. Dock hade detta setts på som ett illojalt beteende och något som vi helt undvek. Att vi visar oss lojala kommer visa sig viktigt.

Observation som metod

Att genom observation vara på plats, skapa förtroende och samtidigt skaffa sig relevant information är en tidskrävande journalistisk metod. Samtidigt var det här den, med överväldigande majoritet, mest använda metoden i det här projektet. Observation är en mycket krävande metod som i sin kärna är beroende av tillgång och access. Detta då de som står i begrepp att observeras också har full makt att, till en var tid, reglera den här tillgången. En konsekvens att notera sig i sammanhanget är därvidlag att journalisten riskerar att bli uppfattad som ett talrör för den observerade. Vad oss anbelangar valde vi att lägga speciell tonvikt vid att ledarskiktet i NMR skulle få framföra sina synpunkter. Intervjustilen var inte konfrontativ, den var baserad på öppna frågor. Vår innersta drivkraft var att, i den mån det lät sig göra, skapa något som var filmiskt heltstöp och samtidigt frångå traditionellt betingade, journalistiska, metoder som till exempel att välkomna experter som skulle kommentera

materian. Istället sökte vi efter scener som i sig självt innehöll ett naturligt motstånd. Ett konkret exempel i anslutning till detta, och som är värd att särskilt omnämna är när Vera Oredsson reser med en så kallad “Hop on, Hop off-buss i Berlin. Vera, med sin historiska bakgrund, kommenterar, avvisar och upprörs över bussguidens berättelse om Hitler-regimens härjningar i Berlin.

Nordendagarna

Vi hade restriktioner kring filmning på Nordiska motståndsrörelsens sommarläger; “Nordendagarna”. Dessa restriktioner presenteras även i filmen och handlade primärt om att skydda identiteten till de många barn och minderåriga som var representerade på familjeläget. Att respektera dessa krav var inte svårt för oss, då barnen inte skulle behöva ta konsekvenser av föräldrarnas livsval. Att gå extra försiktigt fram i de här situationerna var helt självklart. Misstänksamheten mot att vi hade kamera med var tydlig. Alla mötesdeltagare hade inte på förhand blivit informerad om att NRK skulle vara med på Nordendagarna. Sommarläget hade inte specifik inbjudning utan alla intressenter var välkomna och kunde anmäla sitt intresse med kort varsel. Antagligen hade inte NMR informerat om detta på förhand. Därför valde jag att gå upp på scenen och förklara varför vi var där och hur vi kommer att arbeta. Vidare informerade jag om att alla som inte önskade vara med måste informera mig om detta, och att vi skulle respektera detta så långt det lät sig göras.

Dialogpolisen

Incidenten i tunnelbanan var mycket brutal och jag fick också pepparspray i ögonen vid händelsen. Det resulterade också i flera anmälningar från NMR mot polisen för hanteringen av situationen. Att den nationalsocialistiska organisationen hade fog för sina påståenden om bland annat överreaktion från polisens håll hade jag sett med egna ögon, men problemen var att få det hela bekräftat från någon annan part. I filmen drar vi tydliga paralleller mellan händelserna i Stockholm 12 november 2016 och demonstrationen i Göteborg 30 september 2017, och att det finns ett samband baserat på misstillit mellan polisen och NMR. Vid yttrandefriehtsdemonstrationen i Tammerfors under oktober 2017 möter vi dialogpoliserna Fredrik Jonsson och Carl-Johan Ahlström. Vi samtalar i en hotelllobby kring händelserna i Stockholm och får därigenom bekräftat att det hade begåtts missbedömningar från polisens sida och att detta hade resulterat i en mycket frostig relation mellan Polismyndigheten och

Nordiska motståndsrörelsen. Vid den här tidpunkten var det här samtalet baserat på förtrolig information och inte menad för att citeras eller publiceras.

Samtidigt kontaktades jag av polismannen Stefan Holgersson, som också är doktorand vid Linköpings universitet och forskar om den svenska polisens arbete. Vi bestämmer möte och vi får läsa hemliga dokument från en icke publicerad forskarrapport kring händelserna i Stockholm respektive Göteborg. Dokumenten innehåller ögonvittnesskildringar från ett stort antal polismän som varit på platsen och som riktar skarp kritik mot det polisiära arbetet vid dessa demonstrationer. Den här informationen gör att vi med säkerhet vet att den bild och det sammanhang som vi presenterar i filmen är sanningsenliga. Mycket nära publicering i december 2017 väljer också dialogpoliserna Fredrik Jonsson och Carl-Johan Ahlström att, tillsammans med oss, hitta en formulering som bekräftar det hela.

Tyskland

Vera Oredsson var helt annorlunda att förhålla sig till jämfört med NMR centralt och dess övriga medlemmar. Hon menade att det inte fanns någon anledning för henne att lägga några restriktioner, dessutom var hon uppriktigt intresserad om att få berätta om sitt liv. Vera Oredssons resa till Tyskland bygger i allt väsentligt på många av de metoder vi använder tidigare. Oredsson gav oss mycket lite information om mötet på förhand, men det var tillräckligt för att vi skulle kunna lägga pussel och ringa in vilken organisation som stod som arrangör. Vi var dock ej förmögna att få veta exakt tid och plats förrän precis innan mötet skulle hållas. Organisationerna som arrangerade mötet i Harzskogen är även dem hierarkiskt uppbyggda och att gå till de övre ledarskikten för att få en inbjudan till mötet var tämligen självklart. Genom brevkorrespondens, skriven på mycket tung kanslityska fick vi kontakt med organisationen bakom mötet. Språkbruket i sammanhanget förklaras med att dess formella tonfall skulle anslå en viktighet kring dokumentären, samt framförallt, i möjligaste mån frambringa ett formspråk som den antagna läsaren skulle uppfatta som välbekant. Vi accepterade de restriktioner som arrangören hade. Samtidigt hade vi haft brevkorrespondens med Ursula Haverbeck (som inte är del av någon av organisationerna utan endast gästade som föreläsare och står mycket högt i rang inom de nationalsocialistiska rörelserna i Europa). Detta gjorde vi, för att kunna spela hierarkin baklänges, något som visade sig vara behövligt. Ursula Haverbeck var mycket positiv till att få sitt föredrag filmat och samtidigt få möta Vera

Oredsson. Väl i Tyskland drar sig mötesarrangören ur. Organisationens medlemmar har protesterat emot att ett norskt tv-team ska vara med på mötet och arrangören vill inte ha några missnöjda gäster. Att i det läget kunna hänvisa till att Haverbeck accepterat premisserna och ställt sig positiv till vår närvaro på mötet gjorde att arrangören helt enkelt gav med sig. Haverbecks rang i de här kretsarna är alltså mycket hög, och hennes ord är mer eller mindre lag. Arrangören valde därför att välkomna oss.

Eftersom varken jag eller Jørn är tyskspråkiga försökte vi få kontakt med någon på de skandinaviska ambassaderna i Berlin. Vi höll en spontan intervju med en yngre norsk kvinna på en bar centralt i Berlin. När hon insåg vad för typ av möte vi skulle på önskade hon inte delta. Vi valde därför att använda andra mötesdeltagare som kunde engelska för att översätta intervjuerna på plats.

Särskilda erfarenheter

Min första fullängdsproduktion. Det varade i två och ett halvt år. Att arbeta med en gruppering som den Nordiska motståndsrörelsen innebär, som ovan nämnt, en alldeles extra stor insats från journalisten. Att bygga ett förtroende, över lång tid och samtidigt bibehålla integriteten och oberoendet som alltid måste vara centrala värden för en journalist är en stor utmaning. NRK är ett stort mediehus med många olika redaktioner. NMR har byggt upp en starkt fiendebild mot medier, däribland NRK. För oss var det här ett betydande dilemma. Hur mycket skulle vi berätta om vårt arbete till andra redaktioner, till andra kollegor? Hur skulle vi förhålla oss till det här i förbindelse till inspelningen? Vi hade fått en unik tillgång, men nationalsocialisterna kunde när som helst avbryta denna. Vi var medvetna om att en felaktig, eller negativ framställning av NMR kunde medföra reaktioner, som kunde få konsekvenser för vårt projekt. Samtidigt var det av största vikt för oss att varken vår journalistik, eller NRKs samlade journalistik, skulle påverkas av att vi jobbade med källor som i vid lämpligt tillfälle skulle kunna dra sig ur på grund av, vad de menade var en negativ vinkel eller opassande fokus av andra avdelningar i NRK. Ett exempel var bland annat under demonstrationen i Göteborg, där NRK av misstag publicerade en bild på motdemonstranternas demonstration (där chockgranater och bangers användes) och påstod att det var en bild från NMRs demonstration. Reaktionen blev häftig över detta från den nationalsocialistiska organisationen.

Ett viktigt poäng att lyfta fram är att ett sånt här projekt hade inte varit möjligt att genomföra om teamet saknar god ledning. Projektledare Cecilie Ellingsen har stått till förfogande på dygnets alla timmar för att vara behjälplig. Utan den säkerhetslinan är det mycket riskabelt att sända in journalister i en dylik miljö, det skulle resultera i att det journalistiska oberoendet och den personliga integriteten hade skadats. Att också ha en modig redaktör som vågar tänka nya, djärva grepp för att skildra extremism är också helt avgörande för att den här produktionen blev verklighet.

Sammanfattning

Vi lyckades dokumentera att det finns en nationalsocialistisk organisation, med förgreningar i Sverige, Norge och Finland. Rörelsen har cirka 1500 medlemmar varav en stark kärna på ett hundratal personer som arbetar mycket aktivt. Vi fick till stånd djuplodande intervjuer med organisationens mest centrala aktörer. Genom att vara lyssnande, observerande och inte minst ständigt tillgänglig skapas ett förtroende mellan mig som journalist och Den nordiska motståndsrörelsen. Detta förtroende har varit mycket skört och en ängslan att förtroendet på något sätt ska försvagas har hela tiden vilat över projektet. Sammanfattningsvis handlar projektets metod om tid, envishet och relationsbyggande - genom tålmod, en presstetik som sitter i benmärgen och ett sinne för detaljer klarade vi som team att genomföra projektet.

Länkar till produktion:

Länk till filmen "Rasekrigerne"

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt>

Länk till Long-read-läsning:

<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/vil-kjempe-til-doden-for-et-nytt-norden-1.13810278>

#jeglurerpå svarar på tittarnas frågor efter sändingen:

<https://www.facebook.com/nrknyheter/videos/10155386324401715/>

<https://www.nrk.no/norge/ekspertene-svarte-leserne-om-den-nordiske-motstandsbevegelsen-1.13812581>

Dokumentar og samfunns redaktør Frank Gander forklarer publicering:

https://www.nrk.no/dokumentar/gir-nrk-de-hoyreekstreme-en-talerstol_-1.13811455

Övrig publicitet:

https://www.nrk.no/norge/benjamin-hermansens-mor_-_man-ma-slutte-a-si-at-de-ikke-er-far-lige-1.13812325

<https://www.nrk.no/dokumentar/11-anmeldt-etter-nazihilsen-i-brennpunkt-dokumentar-1.13827548>

<https://www.nrk.no/dokumentar/nmr-leder-simon-lindberg-domt-etter-nazihilsen-1.13847812>

<https://www.nrk.no/urix/den-nordiske-motstandsbevegelsen-demonstrerte-i-helsingfors-1.13812541>

<https://www.nrk.no/urix/nynazistisk-organisasjon-forbys-i-finland-1.13803270>

Publiceringar på Facebook:

<https://www.facebook.com/NRKBrennpunkt/videos/10155014036995069/>

<https://www.facebook.com/NRKBrennpunkt/videos/10155049688185069/>

<https://www.facebook.com/NRKBrennpunkt/videos/10155019643505069/>

<https://www.facebook.com/NRKBrennpunkt/videos/10155016871335069/>

<https://www.facebook.com/NRKBrennpunkt/videos/10155005360180069/>